

Bu Sayıda

Kapitalizmin 2008-2009 yıllarında başlayan derin ve uzun vadeli krizinden beri dünyada pek çok şey değişti. Bu sürecin ilk yıllarında neoliberal politikalar dünya çapında ciddi bir itibar kaybına uğradı. Pek çok insanın işini ve evini kaybetmesine yol açan bu kriz ortamında devletlerin sermayeyi desteklemesi, batık finans kurumlarını kurtarmak için seferber olması ve emek düşmanı politikalarını sürdürmesi farklı coğrafyalarda yaygın ve haftalarca süren halk isyanlarını da beraberinde getirdi. *Arap Baharı*, İspanya'da *Öfkeli Hareketi*, ABD'de *Occupy* (Wall Street) ve Türkiye'de *Gezi/Haziran Ayaklanması* bunlardan bazılarıdır. Bu hareketler bir süre sonra sönümlenirken, 2019'dan beri dünyanın pek çok yerinde (ABD'den Haiti ve Şili'ye, İran'dan Sudan'a ve Sri Lanka'ya kadar) "isyan dalgaları"nın birbiri ardına yükselip geri çekildiğine şahit oluyoruz. Korona pandemisinden beri ise dünya kapitalizmi emek düşmanlığında ve emperyalist saldırganlıkta vites arttırmış gözüküyor.

İlk isyan dalgası 2014'te geri çekilirken, başta ileri kapitalist ülkelerde olmak üzere pek çok ülkede egemen burjuva siyaset alanında iki siyasi eğilim güçlendi. Birincisi genellikle "otoriter popülizm" başlığı altında toplanan, neo-faşist, proto-faşist ve aşırı sağ parti veya siyasi figürlerden oluşurken, diğer bir eğilim "demokrat/ilerlemeci neoliberalizm" oldu. Uzun süredir mevcut olan bu iki eğilim, diğer siyasi çizgilerin aleyhine giderek güçlenerek burjuva siyaset sahnesini domine etmeye başladı.

Birinci eğilim, siyasi iktidarı ele geçiren ya da elinde tutan siyasetleri mutlak güç haline getirip, hak ve özgürlükleri sınırlandıracak, radikal bir milliyetçi-muhafazakâr söylem ve tahayyülle kaim bir otoriter rejime geçilmesini savunur. İkinci eğilim ise aşırı sağ tehdidinde dikkat çeker, ezilen kimliklerin tanınmasını ve haklarının güvenceye alınmasını, bireysel özgürlükler, liberal demokrasi ve güçler ayrılığı temelinde idealize edilen düzen normallerinin korunmasını vaat eder. Her iki siyasal eğilimin ortak noktası tekeli sermaye egemenliğinin ve emek düşmanı politikaların çeşitli revizyonlarla sürdürülmesidir. Aralarındaki farksa bunu sürdürürken nasıl bir toplumsal yeniden üretim biçimi, değerler sistemi, siyasal-ideolojik söylem ve siyasal rejim benimseneceğinden ileri gelmektedir.

Aşırı sağ tehdide karşı düzen medyası, STK'lar, akademi ve diğer ideolojik-kültürel aygıtları aracılığıyla oluşan kamuoyunda düzen sağıyla solunun birleştiği ilerlemeci neoliberalizm, kentli burjuva ve küçük burjuva kesimlerde ciddi bir karşılık bulmuştur. Faşizme veya otoriter sağ tehdide karşı ittifak önerisinin yanı sıra, kadın-çevre-antifa-queer gibi çeşitli kentsel sosyal hareketlerin çok önemli ve değerli kimi kazanım ve taleplerinin, söz konusu düzen siyasetçileri tarafından kabulü anlamında yorumlanan söylemler ve jestlerle söz konusu kesimler, mülksüzler, emekçiler, doğa ve ezilen halkların düşmanı olma özellikleri esaslı bir değişikliğe uğramayan neoliberal kapitalizmin rasyonalitesiyle çelişmeyen politikaların destekçileri haline geliyor. Eğitimli ve güvencesiz beyaz-gri yakalı kesimler ve sola açık aydınların büyük bölümü, kendisini "kadın, LGBTQ+, göçmen, iklim dostu" demokratlar olarak lanse eden politikacıların "yeşil yeni düzen", "iklim için yeşil dönüşüm" vb. vaat ve projelerinin yanında, "liberal demokrasinin totaliter rejimlerle savaşı" anlatısının destekçilerine dönüşmüş bulunuyor. İsrail'in Batılı emperyalist devletlerin verdiği aktif destekle dört aydır Gazze'de uyguladığı soykırım siyasetinin sol entelijensyanın bu eğilimini kırıp kırmadığı halen belirsizdir.

Bu siyasi şekillenme, sosyalist hareketin geçirdiği dönüşüm dikkate alınmadan anlaşılamaz. Neoliberalizmin yükselişinin, Doğu Bloku'nun çöküşünün, Çin ve Vietnam'da kapitalizmin restorasyonunun belirlediği tarihsel bağlamda sivil toplumculuk ve sol liberalizm Marksizmin aleyhine giderek güçlenmekle kalmadı, sosyalist hareketi de –farklı derecelerde– etkiledi. İlerlemeci neoliberalizmin bazı

sol-sosyalist partilerin ve grupların siyaseti, tabanı ve etkileşim içinde bulunduğu kesimler üzerindeki etkisi son yıllarda belirgin biçimde arttı. Batı'da 1968 hareketinden beri kadın hareketi ile ırkçılık ve homofobi karşıtı hareketlerin eşit haklar ve tanınma mücadeleleriyle elde ettiği sosyo-kültürel kazanımlardan yanaymış görüntüsü veren fakat neoliberal politikalarından pek de esnemeyen düzenin demokratları, faaliyetlerini "hak temelli mücadele" çerçevesi içinde tanımlayan, bu yüzden de düzeniçi mekanizmalara ve lobicilik kanallarına neredeyse bağımlı sosyal hareketçi solu ve onun entelijensiyasını kendisine yedeklemiş gözüküyor.

Eğitilmiş-küçük burjuva aktivistlerle solcu aydınların tutucu ve otoriter olmadığını ve onlarla aynı sosyo-kültürel habitusu paylaştığını iddia eden –ki bunların sosyal-sınıf uçurumlarıyla malul bir toplumda ne derece doğru olduğu tartışmalıdır– ilerlemeci neoliberalleri bu denli destekliyor olmaları kültür savaşlarının ve düşman imgesinin yarattığı korkunun gücüyle ilişkilendirilebilir. Ancak, bu çizginin soldaki artan etkisinin antagonist sınıf çelişkisini ve proletaryanın devrimci eylemini esas alan Marksizmin aleyhine bir gelişme olduğu açıktır.

Sayımızda bu yakıcı konuyu farklı boyutlarıyla, özellikle sınıf hareketine ve sol siyasete yansımalarıyla tartışmaya açıyoruz. Yaşadığımız tarihsel sürecin kriz, isyan ve sınıf mücadelesi dinamiklerini Marksist diyalektikle serimleyip, liberalizme doğru "sınıftan kaçış"ı püskürtme çabasına mütevazı bir katkıda bulunmayı amaçlıyoruz. Sayı editörlerimizden Ali Ekber Doğan'ın davetli yazı statüsündeki çerçeve yazısı, ilerlemeci neoliberalizmin temel kabullerini, dayandığı sosyal-sınıfsal ittifak çerçevesini, toplumsal hareketler ve sol entelijensiya ile ilişkisini, eleştirel düşünceye ve sosyalist siyasete etkilerini ayrıntılı biçimde inceliyor. 2008 krizinin ardından küresel ölçekte yaşanan şiddetli gelişmelerden kesitler sunan çalışma, sağ otoriterliğin yükselişinin ardındaki nedenlere dair analitik bir çerçeve sunarken, sosyalist solun neoliberalizmle barışık kimlik siyasetinin etki alanından uzaklaşarak emekçilere hitap eden bir sınıf siyaseti rotasına döndüğü takdirde kaybettiği mevzileri yeniden kazanabileceğinin altını çiziyor.

Dosya kapsamındaki ikinci makale, Akif Avcı'nın "Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Uluslararası Politik Ekonomisi: Emperyalizm, Hegemonya Krizi ve NATO'yu Yeniden Düşünmek" başlıklı çalışması. Söz konusu savaş doğu-batı ikiliği üzerinden okuyan, bir tür "medeniyetler çatışması"na indirgeyen, Putin'in otoriterleşme sürecine bağlayan ya da güvenlikçi paradigma çerçevesinde ele alan anaakım yaklaşımların kapsamlı bir eleştirisini sunan Avcı, meseleyi emperyalizme içkin çelişkiler ve hegemonya krizinin bir yansıması olarak değerlendiren alternatif bir çerçeve ortaya koyarken, yaygın bir şekilde dolaşımda olan liberal demokrasi- totaliter rejimler ikiliğinin geçersizliğini gösteriyor.

Selman Saç'ın kaleme aldığı "Neoliberalizmin Üzerindeki Demokrat Örtüyü Kaldıran Bir Deneyim Olarak Emmanuel Macron ve Macronculuk" başlıklı çalışma dosyamızın üçüncü makalesi. Çalışma, Fransa'da uzunca bir süredir yükselişte olan aşırı sağa karşı 2017 yılında demokrasiyi koruma vaadiyle iktidara gelen Emmanuel Macron'un iktidara yürüyüş sürecini 2008 krizi ile görünür hale gelen kapitalist yeniden üretim krizi bağlamında ele alıyor. Macron'un iktidardaki icraatlerinin kapsamlı bir bilançosunu sunan Saç, Macroncu restorasyonun söz konusu krizi derinleştirmekle kalmayıp, aşırı sağın yeniden dinamizm kazanmasına da yol açtığını gösteriyor.

Dosyamızın dördüncü makalesi, Mustafa Gökem Doğan'ın "Sınıf Hizasızlanması ve İlerici Neoliberalizme Karşı Popülist Stratejinin Güncel Bakiyesi" başlıklı çalışması. Müstakil bir siyasal hat olarak ortaya çıkışından bu yana sosyalizmin asli tabanının emekçi sınıflar olduğu konusunda bir şüphe bulunmuyor. Buna karşın, günümüz Türkiye'sinde olduğu gibi, geniş emekçi kitlelerin ağırlıklı olarak sağ siyasete meylettiği ve solun görece daha iyi eğitilmiş kesimler arasında karşılık bulduğu dönemler/coğrafyalar da istisna sayılamayacak kadar yaygın. Doğan'ın makalesi, literatürde "sınıf hizasızlanması" olarak adlandırılan bu durumun 2008 krizi sonrasında Küresel Kuzey'de de yaygınlaştığı

tesbitiyle başlıyor. Sınıf hizasızlanması problemine bir çözüm sunma iddiasındaki sol popülist stratejinin ABD'deki tarihsel ve güncel seyrine odaklanan çalışma, bu stratejinin dünya ölçeğinde sosyalist siyaset açısından yarattığı imkânlarla ve açmazlara ışık tutan bir değerlendirme sunuyor.

Dosyamızın beşinci makalesi, Astrid Zimmermann'ın 2022 yılında *Jacobin* dergisinde yayımlanan "Kültür Savaşlarını Kazanamazsınız" başlıklı yazısının çevirisi. Ekonomik krizler, derinleşen eşitsizlikler ve artan yoksullukla malul bir dönemden geçmemize karşın bu meselelerin siyaset sahnesinin asli konuları haline gelmediği, sol ve sağ arasındaki geleneksel ayrımın günümüz dünyasında yerini kültür ve yaşam tarzı eksenindeki çatışmalara bıraktığı tespitiyle başlayan makale, bu durumun kaybetmiş bir solun semptomları olduğunu iddia ediyor. Bu tür kaygılara odaklanmış bir solun emekçi sınıflara hitap etme konusunda bir şansı olmadığını vurgulayan makale, maddi taleplere odaklanan bir siyasal çıkış öneriyor.

Umut Devrim Özbideciler "Aşırı Sağın Yükselişi ve Anti-faşizmin Yeni Uğrakları" başlıklı makalesinde bugün dünyanın farklı coğrafyalarında yükselişte olan aşırı sağın tarihsel ve kuramsal köklerini inceliyor. Faşizmin tarihin bir dönemine ait bir anomali olduğu savına karşın onun kapitalizme içkin olduğu ve bu anlamıyla güncelliğini koruduğu tespitinden hareketle bugünün aşırı sağ tartışmalarını ele alıyor. Özbideciler, faşizmin güncel biçimlerini ve/veya sağ popülizm/aşırı sağın faşizan örüntülerini tanımlama ve kavramsallaştırmanın toplumsal mücadele ve direniş stratejileri belirlemek bakımından gerekli olduğunu vurguluyor. Neoliberal hegemonyanın krizi ezilen sınıfların sağa yönelişini tetiklese de, bu momentte sol alternatiflerin hala mümkün olduğuna işaret ediyor.

Dosyamızın son makalesi Yelda Erçandarlı'nın "Avrupa'nın Neoliberal Yeşil Mutabakatı, Ekolojik Emperyalizm ve Halkın Alternatifi" başlıklı çalışması. Erçandarlı, "Yeşil Yeni Düzen" olarak formüle edilen yeni ekonomik stratejiyi ve onun hukuki çerçevesi olan Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın (AYM) "ekolojik" toplum projesinin tutarsızlıklarını sergiliyor. Erçandarlı uzun süredir değerler ve normlar bakımından ele alınan Avrupa Birliği'nin kapitalist ve emperyalist karakterini hem bu alanda yazan akademisyenlere hem de başta ekolojistler olmak üzere çeşitli sol politik aktörlere hatırlatıyor. Erçandarlı, ekolojik sürdürülebilirliğin kapitalizmle uzlaşamaz oluşunu, neoliberal birikim rejiminin doğayı tahrip ederken sosyal eşitsizlikleri ve sömürüyü derinleştirici etkisiyle birlikte ele alıyor. Bu tahribatın ve sömürünün ancak Halkların Yeşil Mutabakatı ve iklim adaletsizliğini sınıf siyaseti ile birleştiren bir strateji ile sonlandırılabilceğini savunuyor.

DÜZELTME VE ÖZÜR

Dergimizin "Ekokriz: Kapitalist Tahribat ve Alternatifler" dosya konulu 63. sayısında yayınlanan "Kapitalist Yeşil Boyama: Ulusötesi Şirketlerin Hegemonik Stratejisi" başlıklı makalenin yazarlarından Tuba Kancı'nın ismi dergimizin İçindekiler ve Contents sayfasında editöryal bir hata sonucu "Tuğba" olarak yazılmış, makale başlığı da içindekiler sayfasında hatalı bir biçimde "Kapitalist Yeşil Boyama: Uluslararası Şirketlerin Hegemonik Stratejisi" olarak geçmiştir. Sayımız dağıtıma girdikten sonra fark edildiğinden bu hatalar baskıda bu şekilde yer almıştır. Makalenin kendisinde ise makale başlığı ve yazar adı düzgün biçimde yer almaktadır.

Tuba Kancı'dan özür diliyor, bu maddi hatayı okurlarımızın dikkatine sunuyoruz.